

ÇANAKKALE KENTİ (KORDONBOYU) KIYI DOLGU ALANI KENTSEL TASARIM PROJESİNİN İRDELENMESİ

A.Esra CENGİZ^{1*}, Canan Z. ÇAVUŞ², Abdullah KELKİT¹

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 17020 Çanakkale

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, 17020 Çanakkale

ÖZET

Bu çalışma, Çanakkale İskele Meydanı ve Çevresi 2. Etap projelendirme çalışmaları çerçevesinde tasarlanan ve mevcut kıyı alanı ile birlikte ilave dolgu alanını da kapsayan “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi” rekreasyonel açıdan beklentilere cevap verebilecek düzeye getirilmesi amacıyla ele alınmıştır.

Proje, genel anlamda halkın bazı istek ve beklentilerine karşılık gelebilecek bir düzeydedir. Peyzaj mimarlığı açısından ise projede hem bitkisel hem de yapısal peyzaj detayları yönünden birtakım eksiklikler olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra projenin başlangıç aşamasında asıl kullanıcı olan halkın görüşlerinin alınmaması tasarımdaki bir diğer eksikliktir.

Çalışmada halkın proje hakkındaki görüş ve önerilerinin belirlenmesine yönelik olarak bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçlarına da dayanılarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda; proje ile uygulamalar karşılaştırılarak proje geneline ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, dolgu alan, kıyısız alan, peyzaj tasarım, rekreasyon

INVESTIGATION ON THE URBAN DESIGN PROJECT OF COASTAL-FILLING AREA IN ÇANAKKALE CITY (KORDONBOYU)

ABSTRACT

This study, “The Canakkale City (Kordon Boyu) Environmental Planning and Urban Design Project” which is designed through the framework of the second stage projecting of the Canakkale Pier Square and Its Surroundings including the present coastal area and also the additional coastal filling areas was taken into consideration in order to bring it to a level for addressing the recreational expectations.

Generally, it is in the level of the answering some demands and expectations of the people. However, in terms of landscape architecture, it has some deficiencies which are both the botanical and the structural landscape detail deficiencies. Moreover, the view of people was not asked at the beginning phase of projects is also another defect in the planning.

Therefore a questionnaire was done to determine the opinions and the suggestions of the people about this project. A general evaluation was made according to the results of the questioner. As a result, this project and its present practicing were compared and some suggestions were proposed related to the whole of the project.

Keywords: Çanakkale, coastal area, coastal-filling area, landscape design, recreation

* Yazışma yapılacak yazar: aesraozel@hotmail.com

Makale metni 07.11.2012 tarihinde dergiye ulaşmış, 30.11.2012 tarihinde basım kararı alınmıştır.

1. GİRİŞ

Kıyılar; deniz, akarsu ve göller gibi her türlü su kaynağının karalar ile birleştiği noktalardan oluşan alanlardır. Bu alanlar karaların iç kesimlerinden farklı toprak ve bitki örtüsü özellikleri göstermelerinin yanı sıra, ekolojik özellikleri bakımından da insanlar için önemli olan doğal yaşam alanlarından biridir. Bu nedenle bu önemli doğal kaynağın korunması ve akılcı kararlarla kullanıma açılması gereklidir. Kıyı alanlarının düzenlenmesindeki temel amaç; doğal ve kültürel kaynakları ile birlikte kıyının korunması ve bu kaynakların rasyonel biçimde değerlendirilmesi olmalıdır (Doğan ve Erginöz, 1997).

Kıyı ilgili olarak geçmişten günümüze kadar çeşitli kavram ve yaklaşımlar ortaya konmuştur. Bütün bu tanımlamalar içerisinde kıyının yasal tanımı şu şekilde yapılmıştır (Yılmaz, 2007): 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. Maddesi'ne göre kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alana kıyı denilmektedir.

Kıyı ile ilgili yapılan daha kapsamlı bir tanım ise şu şekildedir: “Denizlerin, göllerin ve akarsuların başladıkları yer ile tarım toprağı arasında kalan kumsal, taşlık ve sazlık alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kıyının ayırıcı özelliğı, tarıma elverişli koşullar içermemesidir. Yapı yapmaya elverişli koşullar içerip içermemesinin bir yerin kıyı alanı olarak belirlenmesinde bir etkisi bulunmamaktadır” (Keleş, 2002).

Doğal kaynak niteliğı taşıyan kıyılar; önceleri sadece su ürünlerinden yararlanma ve ulaşımı sağlama gibi kısıtlı kullanım alanlarına sahipken, toplumlarda meydana gelen hızlı gelişmelere dayanarak; özellikle nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ve bunlara bağılı olarak da hızlı kentleşmenin etkisiyle çeşitli amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır (Atakan, 2003).

Denize kıyısı olan yerleşimlerde kıyılar öncelikli kullanım alanı olmakla birlikte yoğun birer kullanım potansiyeline sahiptirler. Bu durumda çoğı zaman artan nüfus ve değışen yaşam koşullarına bağılı olarak mevcut kıyısız alanlar çoğı zaman yeterli olmamakta ve ilave alanlara gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle kıyı alanlarının çoğı doldurma suretiyle genişletilmekte ve kıyılarda yapılması planlanan çalışmalar için ihtiyaç duyulan genişlikteki alanlar oluşturulmaktadır.

Work (1991)'e göre kıyı dolguları; büyük hacimlerdeki kum veya benzeri malzemenin kıyı şeridine ve denize doğru yerleştirilmesiyle oluşan yapılardır. Deniz kumu kullanılarak yapılan kıyı dolguları, kıyı erozyonuna karşı koymak ve aynı zamanda kıyı kullanımını arttırmak amacıyla dünyada 1930'lardan itibaren yaygın olarak uygulanmaktadır (Demir ve vd., 2000).

Bununla birlikte kıyılara duyulan ilgi ve kamuoyundaki duyarlılığın artmasına bağılı olarak, 1972 yılındaki İmar Yasası değışikliğinde; kıyı şeridi içinde bulunan yerlerde denizden doldurma yoluyla “özel iyelik adına arazi ve arsa kazanılamaz” hükmü getirilmiştir. Bunun anlamı, doldurmanın ancak kamu yararı için yapılmasına olanak bulunmasıdır. Bir başka ifadeyle, belediyeler ve köyler satmak ve kiralamak için değıil ancak kamu malı olma niteliğı kazanacak dolgu alanlar yapmaya yetkilidirler (Keleş, 2002).

3621 sayılı Kıyı Kanunu kıyılarda doldurma ve kurutma işlemi yapılabilmesi için üç koşul belirlemiştir. Bu koşulların ilki; doldurma ve kurutma işleminin yalnızca kamu yararı gerektirmesi, ikincisi; uygulama imar planı kararı olması, üçüncüsü ise; kıyının ve çevresinin ekolojik dengesinin korunmasıdır. Dolgu ve kurutma suretiyle kazanılacak araziye ilişkin planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma/kurutma işlemlerinin gerçekleştirilmesi aşamalarında; ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii, suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi zorunludur (Doğan ve Erginöz, 1997; Yılmaz, 2007).

Söz konusu kanunda; doldurma/kurutma suretiyle kazanılacak arazilerde yapılabilecek sosyal ve teknik altyapı tesisleri ise; yol, meydan, park, çocuk bahçesi, yeşil alan ve açık otoparklar olarak belirlenmiştir. Ancak bu tür kullanımlar için yapılacak yapıların emsali; aynı amaçla ayrılan alanın %3'ünü, yüksekliğı 5.50 metreyi geçmemelidir. Bu yapıların kalıcı yapı olmaması, sökülüp takılabilir elemanlardan inşa edilmesi de zorunludur (Doğan ve Erginöz, 1997).

Çanakkale Kenti (Kordonboyu) Kıyı Dolgu Alanı Kentsel Tasarım Projesinin İrdelenmesi

Çalışma alanı olan Çanakkale kordonboyu; artan nüfus ve değişen sosyo-ekonomik koşullar sonucunda, mevcut kıyısal alanın çeşitli nedenlerle yetersiz kaldığı; tasarım ve kullanım detaylarına inildiğinde ise birçok açıdan yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulan bir kıyı mekânı olarak dikkati çekmektedir. “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi” artan nüfusa ve kullanım ihtiyacına bağlı olarak Çanakkale kent halkının rekreasyonel gereksinimleri doğrultusunda tasarlanan ve uygulamaya konulan bir çalışmadır. Fakat söz konusu projede birinci kullanıcı Çanakkale kent halkı olmasına rağmen; proje hazırlık aşamasında halkın ihtiyaç, istek ve beklentilerine yönelik olarak herhangi bir ön çalışma yapılmasına gerek duyulmamıştır. Bu da projede bazı kullanım hatalarının oluşmasına neden olmuştur.

Bu nedenle bu çalışma; Çanakkale kent merkezindeki “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve Çanakkale halkının çok fazla kullandığı bir rekreasyonel alan olması sebebiyle proje hakkında halkın görüşlerinin alınabilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda alan kullanıcıları üzerinde yerinde yapılan anketlerle kordon boyundaki dolgu alanda ve gerisinde yapılan rekreasyon amaçlı düzenlemenin eksik ve yanlış kısımları ortaya konarak projeye yönelik öneriler sunulmuştur.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

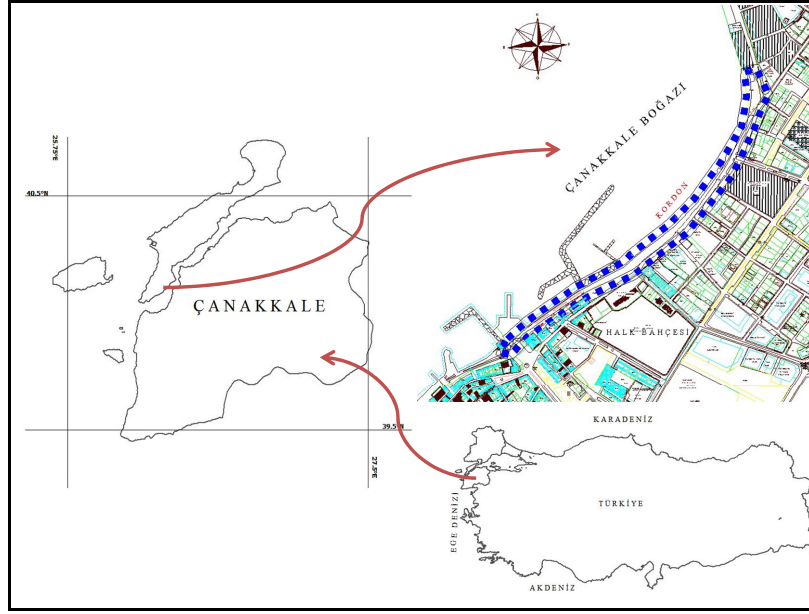
Çalışmanın ana materyalini; “Çanakkale Kenti Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”, uygulamalar ve çalışma kapsamında yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan yardımcı materyaller; Çanakkale Belediyesi’nden temin edilen çeşitli görsel ve yazılı kaynaklar, proje alanından çekilen fotoğraflar, konu ile ilgili olarak önceden yapılmış olan çeşitli tez, makale, vb. kaynaklar ile internet dokümanlarıdır.

Çalışmanın yöntemini; peyzaj araştırmalarında kullanılan gözlem, veri toplama, analiz ve değerlendirme aşamaları oluşturmaktadır. Gözlem aşamasında; çalışma alanında fotoğraflar çekilerek çalışma alanına ait gözlem ve incelemelerde bulunulmuştur. Veri toplama aşamasında; çalışma konusu ve çalışma alanı ile ilgili olarak çeşitli literatürler toplanmış ve ilgili kurumlardan çalışma alanına ilişkin olarak çeşitli doküman, rapor ve fotoğraflar temin edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışma konusuna yönelik olarak hazırlanmış olan 18 soruluk anket; basit tesadüfi örnekleme yöntemine dayanılarak seçilen 200 adet çeşitli yaşlardaki kullanıcı grubuna bire bir uygulanmış ve anketlerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Analiz aşamasında; projeye ilişkin üç boyutlu görsellere yer verilmiş ve “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”; tasarlanan ve yapılması tamamlananlar kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. Bu aşamada anket sonuçlarına da yer verilmiştir. Değerlendirme aşamasında ise; projenin uygulama sonrası görüntülerine yer verilerek; anket sonuçları ve peyzaj mimarlığı ilkeleri ışığında projede yapılanlar eleştirel bir gözle değerlendirilmiş, eksik veya hatalı bulunan noktalar vurgulanarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Çalışma Alanının Tanımlanması

Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi’nin uygulandığı alan olan kordon boyu daha rahat bir kullanım alanı oluşturmak ve yeni kullanımlara olanak sağlamak amacıyla Şekil 1’de görüldüğü üzere kıyılarda doldurma suretiyle alan kazanma yöntemine dayanarak genişletilmiştir.

Şekil 1. Alanın Türkiye ve Çanakkale İli Düzeyindeki Konumu.

Buna göre; Saat Kulesi ile Necip Paşa Camii arasında kalan yaklaşık 67.000 m²'lik alanda planlanan projenin hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Çanakkale Belediyesi, 2011):

- Yaya ve taşıt trafiğine ilişkin çözümlerin geliştirilmesi,
- Eğlence, dinlenme, sergi ve gösteri alanları düzenlenmesi,
- Kent mobilyaları, yer döşemeleri, pergole sistemlerinin, vb. düzenlemelerin yapılması,
- Meydan ve cadde gibi açık alan düzenlemeleri bulunan projede; açık alan düzenlemeleri ile kentimizin en önemli eğlence, rekreasyon ve gezinti alanı olan kordon boyunca kentin tarihi ve doğal özellikleri ile örtüşecek özellikte bir alan olması,
- Bu amaçla zemin kaplamalarının tamamının yöresel özellikte doğal taş malzeme (granit) ile yapılacak şekilde projelendirilmesi,
- Ağaçlandırma ve bitkilendirmede yine yöre iklim ve özelliklerine uygun ağaçlar seçilmesi,
- Kent tarihine dikkat çekilip vurgu yapılarak kordon boyunca yer alan ve anıtsal bir obje özelliği taşıyan Truva Atının çevresinin Truva Meydanı olarak düzenlenmesi ve kentlilerle birlikte kente dışarıdan gelenlerin de sıklıkla kullandığı bu alanda Truva Maketi, güneş saati gibi tasarımlarla alanın işlevselliğinin artırılması,
- Truva Meydanına bitişik konumda yer alan Morrabbın Parkı'nın yeni bitki türleri ilave edilerek zenginleştirilmesi,
- Kente denizden giriş noktasında Asya ve Avrupa Kıtalarının birleştiği İskele Meydanı'nın, proje düzenlemesi içinde önemli bir nokta olarak yeniden şekillendirilmesi; yaya ve taşıt trafiğinin kontrollü ve düzenli şekilde kente giriş noktasında sağlanması,
- Piri Reis Meydanı, Gençlik Meydanı, Çocuk Sokağı ile kentteki farklı özellikte kullanıcıların bu alanlardan yararlanması için çeşitli aktivite alanlarının oluşturulması,
- Proje içinde önemli bir alan olan Atatürk Meydanı'nın; Atatürk'ün 1934 yılında kente giriş yaptığı Piri Reis Caddesi'nin kordona eriştiği nokta olarak projelendirilmesi ve bu alanın bir Atatürk Büstü ile bütünleştirilmesi,
- Projede yaya, taşıt ve bisiklet akımları için ayrı güzergâhların düzenlenmesi, kontrollü ve güvenli bir trafik akışı sağlanması,
- Kafe alanlarının önünde oturma ve dinlenme amaçlı açık alanlar düzenlenmesi, yine açık alanlarda özel tasarım banklar yerleştirilmesi,
- Çanakkale Boğazının önemi ve kentin iki kıtayı birleştiren özelliğinin vurgulanması amacıyla sesli ve ışıklı su gösterilerinin, kordon boyunca aydınlatma projelerinin tasarım yapılan alanın estetiğine ve önemine uygun olarak projelendirilmesidir.

3.2. Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi

“Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi” İskele Meydanı, Morabbin Parkı-Truva Meydanı, Piri Reis Meydanı-Çocuk Sokağı ve Atatürk Meydanı olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

İskele Meydanı: Bu kapsamda öncelikle yapımına başlanan alan GESTAŞ Binası ve çevresidir. Burası özellikle kentin odak noktası olarak tanımlanabilecek önemli alanlardan biri ve geçiş noktası niteliğinde olduğu için; GESTAŞ Binası'nın proje kapsamında oldukça modern bir görünüme kavuşturulmasının yanı sıra fonksiyonel özellikte olması da hedeflenen ana unsurlardan birisi olmuştur. Bunun devamında marina alanı da revize edilerek yine kentin yeni görünümüne yakışır bir hale getirilmiştir. Yine bu alanda yer alan bankamatikler, hediyelik eşya dükkanları ve yeme-içme büfeleri de proje kapsamında kaldırılmış ve burasının yepyeni bir görünüme kavuşturulması için gereken çalışmalar başlatılmıştır. Bankamatikler yenilenirken, büfelerin ve dükkanların olduğu yerde ise “Çanakkale Evi” adıyla bir yaşam alanı yapılması planlanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. İskele Meydanı (Çanakkale Belediyesi, 2011).

Morabbin Parkı ve Truva Meydanı: “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin ikinci bölümü olan Morabbin Parkı ve Truva Meydanı; projenin önemli alanlarından olmakla birlikte alanın odak noktası olması sebebiyle de özel bir önem taşımaktadır. Bu alanda dikkati çeken unsurlar; Truva Atı, güneş saati, Troia Kenti Maketi gibi Çanakkale’yi temsil eden simgesel objelerdir. Kentin odak noktası olan bu mekânda, aynı zamanda kent tarihine ilişkin bilgi veren ve önceden de bu alanda bulunan söz konusu objeler proje kapsamında korunmuş ve geliştirilmiştir. Truva Atı ve çevresi bir meydan olarak düzenlenmiş ve kullanıma açılmıştır. Bunun yanı sıra Morabbin Parkı'nın küçük bir spor alanı olarak düzenlemesi yapılmış ve parkın yanında daha önceleri el işi ve takı tezgâhları bulunan alan yine aynı işlevde kullanılmak üzere revize edilmiştir (Şekil 3). Bunun yanı sıra alanda yürüyüş yolları ve bisiklet yolu düzenlemeleri yapılmıştır.

Şekil 3. Morabbin Parkı ve Truva Meydanı (Çanakkale Belediyesi, 2011).

Piri Reis Meydanı ve Çocuk Sokağı: “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin üçüncü bölümü olan Piri Reis Meydanı ve Çocuk Sokağı, proje alanının daha çok fonksiyonel olarak tasarlanan; yoğun olarak oturma, yürüyüş, eğlence, yeme-içme ve gezinti alanlarını barındıran bir bölümdür. Bu kapsamda; yürüyüş yolu, bisiklet yolu, oturma bankları, yeme-içme mekânları ve çeşitli plastik objeler alan içerisinde yer almaktadır. Alanın odak noktası; Piri Reis'in haritası ve heykelinin yer aldığı kısımdır. Projenin bu bölümünde yer alan ve alandaki çocuk oyun alanı eksikliğini önemli ölçüde karşılayan bir diğer önemli mekân da Çocuk Sokağı'dır. Burası daha çok çocukların boyutundaki minyatür objelerin ve gökkuşağı şeklindeki çocuk yolunun yer alacağı bir alan olarak tasarlanmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Piri Reis Meydanı ve Çocuk Sokağı (Çanakkale Belediyesi, 2011).

Atatürk Meydanı: “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin dördüncü ve son bölümü olan Atatürk Meydanı; Kayserili Ahmet Paşa Caddesi ile Balıkesir Caddesi’nin kesiştiği noktada bulunmaktadır. Bu alandaki en dikkat çekici unsur Atatürk Heykeli’nin yer aldığı küçük bir meydandır. Burası aynı zamandaki denizdeki fiskiyeli alanın da tam karşısına denk gelmektedir. Projede planlanan fakat henüz yapımına başlanmamış olan fiskiyeler ise ahşap seyir iskeleleri ile birlikte bu alandaki diğer dikkat çekici unsurlardır. Yine bu alanda da oturma bankları yer almakta, bisiklet ve yürüyüş yolları devam etmektedir. Alanın son kısmında bulunan Golf Çay Bahçesi ise proje kapsamındaki en önemli oturma mekânlarından biri olup, yan tarafındaki çocuk bahçesi ve çevresindeki donatı elemanları ile birlikte yeniden düzenlenip halkın kullanımına açılmıştır (Şekil 5).

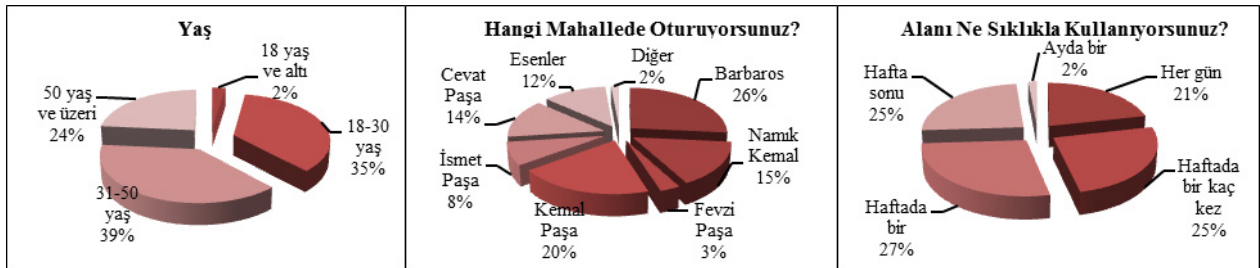

Şekil 5. Atatürk Meydanı (Çanakkale Belediyesi, 2011).

3.3. Projeye İlişkin Halk Görüşünün Belirlenmesine Yönelik Olarak Yapılan Anket Çalışması

Çalışma alanında halkın görüş ve beklentilerinin belirlenmesine yönelik olarak çeşitli yaştaki kullanıcı gruplarına 18 soruluk 200 adet anket çalışması uygulanmıştır. Yapılan anketin sonuçlarından bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

İlk olarak ankete katılanların yaşları sorulmuş ve 18 yaş ve altı %2, 18-30 yaş arası %35, 31-50 yaş arası %39, 50 yaş ve üzeri ise %47’lik bir oran aldığı görülmüştür. Katılımcılara hangi mahallede oturdukları sorusuna ise; %26’sı Barbaros, %15’i Namık Kemal, %3’ü Fevzipaşa, %20’si Kemalpaşa, %8’i İsmetpaşa, %14’ü Cevatpaşa, %12’si Esenler, %2’si diğer mahallelerde oturdukları şeklinde cevaplar vermişlerdir. Ankete katılanlara alanı kullanma sıklığı sorulduğunda ise; %21’i her gün, %25’i haftada birkaç defa, %27’si haftada bir, %25’i hafta sonu, %2’si ise ayda bir kullandığını belirtmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Yaş-Mahalle Dağılımı-Alanı Kullanma Sıklığı.

Tablo 3. Alanda Olması İstenilen Kullanımlar.

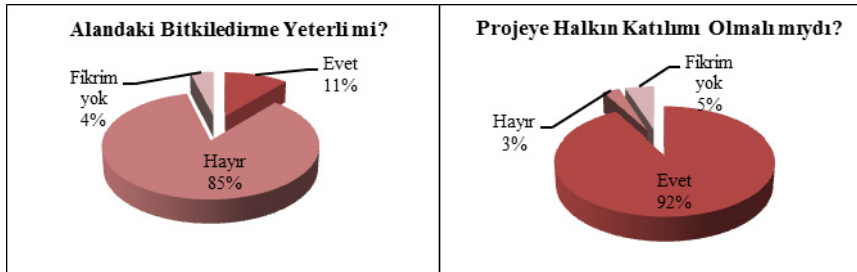
Yeşil Alan	% 74
Spor Alanı	% 12
Çocuk Oyun Alanı	% 17,5
Otopark	% 4,5
Oturma-Dinlenme Alanı	% 29,5
Sergi Alanı	% 6,5
Yürüyüş ve Bisiklet Yolu	% 8,5

Ankete katılanlara alanda görülen sorunlar sorulduğunda; katılımcıların %78'i yeşil alan eksikliği, %28,5'i temizlik, %23,5'i alanın kalabalık olması, %14,5'i ulaşım, %9,5'i otopark, %5'i ise diğer (pergoleli oturma elemanı eksikliği, denizin temizlenmesi) seçeneğini işaretlemiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Alanda Görülen Sorunlar/Eksiklikler.

Ulaşım	% 14,5
Temizlik	% 28,5
Otopark Sorunu	% 9,5
Kalabalık Olması	% 23,5
Yeşil Alan Eksikliği	% 78
Diğer	% 5

Ankete katılanlara alandaki bitkilendirmenin yeterli olup olmadığı sorulduğunda; %11'i evet, %85'i hayır, %4'ü fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Son olarak katılımcılara yöneltilen proje aşamasında halk katılımının sağlanması konulu soruya ise; %92 oranında evet, %3 oranında hayır, %5 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Alandaki Bitkilendirmenin Yeterliliği-Halkın Proje Aşamasında Katılımı.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğal, kültürel ve turizm kaynakları açısından oldukça zengin bir potansiyele sahip olan Çanakkale; kent halkının sosyal, kültürel ve rekreasyonel gereksinimlerini karşılayabilecek yeterli donanıma sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle Çanakkale kentinde yapılması planlanan her kentin sosyal ve kültürel altyapısına katkı sağlayacağı gibi kent kimliğinin oluşması ve kemikleşmesinde etkili olacaktır. Bu bağlamda son yıllarda Çanakkale kenti hızlı bir büyüme ve gelişme sürecine girmekle birlikte kentin çeşitli yerlerinde yapılan yenileme ve düzenleme çalışmaları da büyük bir hızla devam etmektedir. Bu kapsamda hayata geçirilen “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin de Çanakkale kentine sosyal, kültürel ve rekreasyonel açıdan büyük katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Projelendirme aşamasında halk görüşünün alınmaması, multidisipliner bir çalışmanın yapılmaması, vb. nedenlerle projede; kullanım, yapısal ve bitkisel tasarım, vb. gibi bir dizi eksik/hatalı uygulamalar ortaya çıkmıştır. 13 Aralık 2010

Çanakkale Kenti (Kordonboyu) Kıyı Dolgu Alanı Kentsel Tasarım Projesinin İrdelenmesi

tarihinde ihalesi yapılan söz konusu projenin uygulamasına ancak 2011 Ocak ayında geçilebilmiştir. Proje alanında öncelikle oldukça dar olan kıyı alanı denizi doldurma suretiyle büyük oranda genişletilmiştir. Bu süreçte; doldurma üzerine geçici olarak atılan betonun uzun süre hiçbir işlem yapılmadan kalması; kent halkında yeni kordon projesinin yalnızca dolgu beton çalışmalarından ibaret olduğu düşüncesini oluşturmuştur. Özellikle tasarım öncesinde projeye halkın katılımının sağlanmaması önemli bir eksiklik olarak dikkati çekmektedir. Anket sonuçlarına bakıldığında, proje aşamasında halk katılımının sağlanması konusundaki soruya; katılımcıların %92 oranında evet cevabını vermesi de bu düşünceleri doğrular niteliktedir.

Çalışma ile ilgili olarak yapılan anket sonuçlarına bakıldığında; alanı en fazla kullanan yaş grubunun %35 18-30, %39 31-50 ve üzeri grup olduğu görülmektedir. Çanakkale kentinin bir öğrenci ve memur kenti olma özelliğine bağlı olarak alanı kullanan yaş grupları dağılımının bu şekilde çıkması olağan bir sonuç olarak görülmektedir.

Katılımcıların kentin çeşitli mahallelerinden olmasına rağmen en çok kullanımın %26 oranı ile Barbaros Mahallesi'nden olması ise bu mahallenin nüfus ve yüzölçümü açısından Çanakkale kentinin en büyük mahallesi olmasıyla ilişkili bir sonuç olarak dikkati çekmektedir. Bununla birlikte kentin farklı sosyal statü ve yaş yapısındaki insan grubunu barındırması sebebiyle alan, günün ve haftanın çeşitli dönemlerinde kullanılmaktadır.

Katılımcıların alanı kullanım amacına bakıldığında ise; en yüksek oranlarla %38,5 oturma-dinlenme ve %35,5 yürüyüş amaçlı olarak alanı kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre; alan yürüyüş ve oturma-dinlenme amaçlı kullanımların dışında çok da fazla alternatif kullanımı içermemektedir.

Katılımcılara alanda en fazla eksikliğini hissettikleri donatı elemanları sorulduğunda; en yüksek oranla %45'i süs havuzu, %42,5'i çeşme ve %27,5'i ise oturma bankı konusunda eksiklikler bulunduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre; süs havuzuna alanda hiç yer verilmemekle birlikte çeşmenin yalnızca İskele Meydanı'nda bir adet bulunması sebebiyle katılımcılar bu donatılara alanda daha fazla yer verilmesini istediklerini belirtmişler; çeşme ve oturma bankı (pergoleli) açısından da özellikle alanda eksiklikler olduğunu vurgulamışlardır.

Katılımcıların alanda olmasını istedikleri kullanımlar sorulduğunda ise; %29,5'lik en yüksek oranla alanda oturma-dinlenme alanı gereksinimi olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuca göre; alandaki kafelerin belli bir ekonomik düzeyin üzerindeki kullanıcıya hitap ettiği düşünülecek olursa; alanda insanların rahatça ve ekonomik olarak da uygun seviyede tercih edebilecekleri oturma-dinlenme alanlarının eskiye oranla sayıca azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. İnsanlar bu tip rekreasyonel alanlarda; daha rahat ve uzunca bir süre kullanabilecekleri aynı zamanda da ekonomik olarak uygun çay bahçesi, vb. oturma-dinlenme mekânlarını tercih etmektedirler. Alanda eksikliğı görülen bir diğer kullanım alanı da çocuk oyun alanlarıdır. Çocuk oyun alanı olarak kullanılabilir alanlar yalnızca Golf Çay Bahçesi bitişiğindeki çocuk parkı ve Piri Reis Meydanı'ndaki Çocuk Sokağı'dır.

Katılımcılara alandaki en büyük eksiklik sorulduğunda; %78 gibi büyük bir oranla "yeşil alan" yanıtını vermeleri ve yine alandaki bitkilendirmenin yeterli olup olmadığı sorusuna da %85 gibi büyük bir oranla "hayır" yanıtını vermeleri alanın bitkisel tasarım açısından oldukça zayıf olduğu sonucunu vurgulamaktadır. Alandaki bitkisel alanın az olmasına bağlı olarak sert zeminin de bir o kadar fazla olması, bu projenin en büyük eksikliklerinden biri olarak dikkati çekmektedir. Çanakkale kenti gibi doğal güzelliğı oldukça fazla olan bir kıyı yerleşiminde bu şekilde bitkisel tasarımdan yoksun bir proje, alanın doğal silüetine uygun olmamasının yanı sıra kullanım açısından da çeşitli sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

Özellikle yaz aylarında yoğun güneş ışığına maruz kalan bu alanda öncelikle bitkisel devamında da yapısal gölgeleme elemanlarının yetersiz olması, alanın kullanım olanaklarını büyük bir oranda kısıtlamakta ve kullanım zorluğu oluşturmaktadır. Yaz aylarında daha çok yürüyüş, gezinti ve dinlenme amaçlı kullanılmakta olan alan; güneş ışınlarının rahatsız edici etkisi ve bunu engelleyecek yapısal ve bitkisel elemanların olmaması nedeniyle büyük oranda tercih dışı kalmakta, halk rekreasyonel aktivitede bulunmak için aynı zamanda kendilerine serin ve ferah bir ortam sağlayabilecek yeşil alan bakımından zengin mekânları tercih etmektedir.

Bunun yanı sıra katılımcıların alanda sorun olarak gördükleri bir diğer faktör de alanın bazı zamanlarda oldukça kalabalık olmasıdır. Bu da alanın her ne kadar bazı eksiklikleri olsa da, Çanakkale kentinin rekreasyon alanı

bakımından oldukça kısıtlı olanaklara sahip olması nedeniyle bu alanın kullanım yoğunluğunun artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle de başka rekreasyon alanları düzenlenerek halk için farklı rekreasyon alanı tercihleri oluşturulmasına çalışılmalıdır.

Proje alanı peyzaj mimarlığı ilkeleri bakımından genel olarak değerlendirildiğinde ise; alanın olumlu yönleri kadar proje kapsamında kullanılan malzemeler, seçilen donatılar, bitkisel tasarım, vb. bakımından da çeşitli eksiklikler göze çarpmaktadır. “İskele Meydanı” daha önce de belirtildiği gibi projenin hem başlangıç hem de odak noktası niteliğinde olan bir bölümdür. Burada yapılan her türlü tasarım projenin odak noktası olma özelliğini vurgulama yönünden de estetik ve işlevsel özellikler taşımalıdır. İskele Meydanı’nda yapılan uygulamalara bakıldığında; GESTAŞ Binası’nın son derece modern bir görünüme kavuşturulduğu bunun yanı sıra yapısal ve bitkisel tasarımı ile de estetik ve fonksiyonel yönden büyük oranda beklentilere karşılık geldiği görülmektedir. Fakat meydana uygulanan fiske sistemi estetik yönden göze hoş gelen bir tasarım olmasına rağmen Çanakkale kentinin iklimsel özellikleri nedeniyle fonksiyonel yönden doğru bir uygulama olarak görülmemektedir. Yılın çok büyük bir bölümünde rüzgârlı olan Çanakkale kenti için böyle bir uygulamanın çok da kullanışlı olmadığı altını çizmekte yarar vardır. Bunun yanı sıra meydan; oturma bankı, çöp kutusu ve çeşme gibi donatılarla fonksiyonel bir alan olarak işlev görmektedir. İskele Meydanı’nda proje kapsamında daha önce yapılması planlanan fakat bir takım engeller nedeniyle yapılmadan vazgeçilen “Çanakkale Evi” projesi yerine ise yine oturma bankları, WC ve sert zemin uygulamalarının yer aldığı bir tasarım gerçekleştirilmiştir. Bu alandaki anıt ağaç niteliği taşıyan manolya ağacı da çevresiyle birlikte düzenlenerek güzel bir görünüme kavuşturulmuştur (Şekil 9).

Şekil 9. İskele Meydanı’ndan Görünümler (Orijinal, 2012).

Bütün bunların yanında alanda kullanılan sert zemin malzemeleri ve donatı elemanlarının projenin genel tasarımına uygun olduğu, aydınlatma ve çöp kutusu gibi detayların da sayıca yeterli olduğu görülmektedir. İskele Meydanı’nda ve alanın genelinde yalnızca oturma banklarının nitelik bakımından yeterli olmaması önemli bir nokta olarak dikkati çekmektedir. Alanın geneline dağılmış olan çeşitli nitelikteki oturma elemanları kıyıda genel olarak uzak olmakla birlikte yapısal/bitkisel gölgeleme elemanlarının varlığı bakımından da yetersiz durumdadır. Çalışma alanında yapılan gözlemlerde; oturma elemanlarının kullanım yoğunluğu incelendiğinde, insanların oturma-dinlenme ihtiyaçlarını gidermek için genellikle oturma mekânı olarak tasarlanmamış fakat koyu gölgeli olan ağaç altlarını tercih ettikleri görülmüştür. Alanın genelindeki oturma elemanları için yapısal ya da bitkisel gölgeleme elemanlarının yeterli derecede kullanılmamasının yaz ayları için oldukça büyük bir sıkıntı oluşturacağı düşünülmektedir. Alandaki bitkisel tasarım açısından yapılan bir diğer büyük yanlışlık da Çanakkale kent iklimine uygun olmayan ve son derece iyi bir koruma/bakım gerektiren palmye ağaçlarına (*Washingtonia filifera*) alanda sıklıkla yer verilmesidir. Palmye gibi sert kış koşullarına dayanıklı olmayan ve bu tip iklimlerde formunu yeteri kadar ortaya koyamayan bir ılıman iklim bitkisi yerine soğuk ve korunaksız alanlara uygun ve Çanakkale kent iklimine dayanıklı olan, aynı zamanda gölgeleme etkisi yüksek; *Fagus* sp. (Kayın), *Fraxinus* sp. (Dişbudak), *Tilia* sp. (Ihlamur), *Ulmus* sp. (Karaağaç), *Acacia* sp (Akasya), *Platanus* sp. (Çınar) gibi bitkilere yer verilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır. Çoğunluğunun her dem yeşil olduğu bu ağaç türlerine alanda yer verilmesi; alanın her zaman yeşil bir dokuya sahip olmasını sağlayacağı gibi doğal iklim koşullarına uyumlarından dolayı da alan içerisinde herhangi bir kötü görüntüye neden olmayacaktır (Şekil 10).

Çanakkale Kenti (Kordonboyu) Kıyı Dolgu Alanı Kentsel Tasarım Projesinin İrdelenmesi

Şekil 10. Oturma elemanları-Bitkilendirme (Orijinal, 2012).

Projenin ikinci bölümü olan “Truva Meydanı ve Morabbin Parkı” ise estetik olmanın yanı sıra tanıtıcı yönüyle de kent kimliğine katkı sağlaması düşünülen çeşitli tasarımlar içermektedir. Kentin tarihi mirasına bir gönderme yapan Truva filminde kullanılan Truva Atı Maketi ile aynı zamanda tanıtıcı bilgilerin de yer aldığı Troia Savaşlarını anlatan açık hava müzesi bu meydanın en dikkat çekici unsurlarındandır. Fakat Çanakkale kentini tanıtan farklı objelere bu alanda yer verilmemiş olmaması da bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Oysaki Çanakkale kenti tarihini simgeleyen çeşitli objelere bu mekânda yer verilmesinin; odak noktası olma özelliğini arttırmanın yanı sıra kentin tanıtımına da önemli ölçüde katkı sağlayan bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Truva Meydanı ve Açık Hava Müzesi (Orijinal, 2012).

Bu alandaki takı ve el işi satış alanı olarak kullanılan kısım; yapısal gölgeleme elemanı eklenerek ve bitkisel tasarımında düzenlemeler yapılarak görsel açıdan daha modern bir görünümle halkın kullanımına açılmıştır. Morabbin Parkı'nın ise mini spor alanı olarak düzenlemesi yapılmış ve bu şekilde kullanımına devam edilmektedir. Fakat bu spor alanının çanak şeklinde olması, özellikle yağışlı havalarda alanın kullanımında çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Yine bu alanda yer alan Güneş Saati ise; kentle özdeşleşmiş farklı bir tasarım olarak dikkati çekmektedir (Şekil 12).

Şekil 12. Takı ve El İş Standları-Morabbin Parkı Mini Spor Alanı (Orijinal, 2012).

Proje alanının daha çok fonksiyonel olarak tasarlanan; oturma, yürüyüş, eğlence, yeme-içme ve gezinti alanlarını barındıran bir bölümü olan “Piri Reis Meydanı ve Çocuk Sokağı” farklı yapısal elemanlarla ve plastik objelerle desteklenen, aynı zamanda alanın yoğun olarak kullanılan kısımlarından birisidir. Alanda bulunan Piri Reis heykeli ve haritası meydana farklı bir görsel nitelik katarak projenin bu alanının da Çanakkale kent kimliğine katkı sağlamasını amaçlamıştır. Alan içerisinde çeşitli noktalara yerleştirilen plastik objeler ise tasarımla bir bütünlük oluşturmamasına rağmen kullanıcıların ve de özellikle çocukların oldukça büyük oranda ilgisini çekmektedir. Alanda yine farklı döşeme malzemeleri seçilerek mekândaki farklı kullanımlar (yaya yolu, bisiklet yolu, vb.) vurgulanmış, bu şekilde farklı kullanım alanlarının seçilebilmesinde kolaylık sağlanmıştır. Yalnızca bisiklet yolunun yaya yolu içerisinde bu yöntemle algılanabilmesinde güçlükler yaşanmakta ve bisiklet yolu ile yaya yolu kullanımı birbirinden çok da net olarak ayrılamamaktadır. Bu nedenle bisiklet sürücüleri alanı gelişigüzel kullanmaktadır (Şekil 13).

Bu alanda görülen en büyük eksikliklerden biri ise; alanın son derece tekdüze bir görünümde olmasıdır. Alanda farklılık yaratmak adına yalnızca zeminde farklı döşeme malzemeleri kullanılmıştır. Alanın çok fazla sert zemin içeriyor olması ve herhangi bir su ögesi ve bitkisel alan ile desteklenmiş olmaması kullanıcıların da en fazla dikkatini çeken hatalı/eksik tasarımlardan biri olarak dikkati çekmektedir.

Şekil 13. Piri Reis Meydanı-Plastik Obje-Bisiklet Yolu (Orijinal, 2012).

Bu alandaki en önemli noktalardan birisi de alandaki yeme-içme ve dinlenme merkezleri olarak tanımlanabilecek kafelerin bulunduğu güzergâhtır. Bu alanlar son derece estetik bir görünüme kavuşturulmuş olmalarının yanı sıra kıyıda oldukça uzakta olmaları sebebiyle kıyıya yakın olarak farklı oturma alanı düzenlemelerine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanda yapılan “Çocuk Sokağı” özellikle alandaki çocuk oyun alanı eksikliği/yetersizliği düşünüldüğünde önemli oranda bir kullanıcı grubunun ihtiyacını karşılamaktadır. Alandaki diğer uygulamalara bakıldığında; yine bitkisel materyal (bitki kasalarının durumu, bitkisel gölgeleme elemanının yetersiz olması, vb.) olarak çok büyük eksiklikler göze çarpmakla birlikte çöp kutusu oturma bankı gibi donatı elemanlarının proje geneliyle uyumlu ve yeterli düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 14).

Şekil 14. Kafeler-Çocuk Sokağı-Bitki Kasası Bitkisel Tasarımı (Orijinal, 2012).

Çanakkale Kenti (Kordonboyu) Kıyı Dolgu Alanı Kentsel Tasarım Projesinin İrdelenmesi

“Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”nin dördüncü ve son bölümü olan “Atatürk Meydanı”; yine gezinti, yürüyüş ve dinlenme mekânı olarak tasarlanan alanlardan bir tanesidir. Kayserili Ahmet Paşa Caddesi ile Balıkesir Caddesi’nin kesiştiği noktada küçük bir meydanın oluşturulduğu ve burada bir Atatürk Heykeli bulunan alan, farklı zemin malzemeleri ile yine bitkisel malzemeden yoksun sert zeminlerin ağırlıkta olduğu bir mekân olarak dikkati çekmektedir. Nitelikli oturma birimlerinin eksik olması alandaki dikkati çeken bir diğer unsurdur. Kıyıda bulunan ahşap seyir iskelesi farklı bir tasarım olmakla birlikte yapımındaki çeşitli eksik/yanlış uygulamalar nedeniyle yeterli düzeyde kullanılamamaktadır. Özellikle demir parmaklıklar ile ahşap zemin arasında bulunan boşluklar çocuklar için tehlikeli bir kullanım oluşturmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Atatürk Heykeli-Atatürk Meydanı-Ahşap Seyir İskelesi (Orijinal, 2012).

Bu alandaki en önemli oturma-dinlenme mekânı olan Golf Çay Bahçesi bitişiğindeki çocuk oyun alanı ile birlikte alandaki oyun alanı eksikliğini büyük ölçüde gidermektedir. Burası da daha önceden var olan ve yoğun olarak kullanılan bir alan olmanın yanı sıra, proje bütünü içerisinde yeniden revize edilerek kullanıma açılmıştır. Alanda özgün plastik objelerin yanı sıra oturma bankı, bitki kasası, çöp kutusu gibi çeşitli donatı elemanlarına da yeterli düzeyde yer verilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli tasarım eksikliği/yanlışı çay bahçesi ve çocuk oyun alanındaki gölgeleme elemanlarının ahşap malzeme yerine plastik malzemeden yapılmış olmasıdır (Şekil 16).

Şekil 16. Golf Çay Bahçesi ve Çevresi-Çocuk Oyun Alanı (Orijinal, 2012).

Alpay (2011)'in de belirttiği gibi kentsel tasarım projelerindeki temel hedef; kente kimlik kazandırma, çok işlevlilik, yaya-taşıt ulaşımının düzenlenmesi ve ortak kullanım alanları yaratma olmalıdır. “Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi”ne bu doğrultuda bakıldığında, tasarımdaki çeşitli eksiklik ve yanlışlıklara rağmen projenin, Çanakkale kent halkının genel anlamdaki beklentilerini belli bir noktaya kadar karşılayabildiği sonucuna varılmaktadır.

Proje alanı genel olarak irdelendiğinde; “İskele Meydanı”nda yer alan ek uygulamaların yanı sıra yapımı gerçekleştirilmeyen “Çanakkale Evi” projesinin yerine alanın bir meydan olarak düzenlenmesi dışında, projede yapılmak istenilenlerin büyük oranda gerçekleştiği görülmektedir.

Proje kapsamında bazı alanlarda daha fazla göze batan fakat alanın bütünü için geçerli olduğu düşünülen bir uygulama olarak dikkat çeken; alanın çok fazla sert zemin içeriyor olması ve alan genelindeki yeşil dokunun eksikliği, kullanıcıların da en fazla hatalı/eksik bulunduğu tasarım olarak dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak; projenin alan genelinde bir bütünlük göstermesi ve var olan kullanımların yenilenerek geliştirilmesi, kentin gelişimi adına önemli bir adımdır. Tasarımda kent içerisindeki bütünlüğün tam olarak sağlanması adına da, kordonboyuna bağlı yolların da ivedilikle düzenlenmesinin projeye önemli katkılar sağlayacağını altını çizmekte fayda vardır.

KAYNAKLAR

- Alpay, U. B. 2011. Alaplı (Zonguldak) Kent Merkezi ve Kıyı Dolgu Alanı Düzenleme Süreci-Kentsel Tasarım Projeleri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, ISSN: 1309-9876, Vol: 1, No: 3, 297-306.
- Atakan, B. 2003. İstanbul İlinde Maltepe-Kartal ve Kumcular-Pendik Arası Sahil Dolgu Alanlarının Peyzaj Planlama Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çanakkale Belediyesi 2011. *Çanakkale Kordonboyu Çevre Düzenlemesi ve Kentsel Tasarım Projesi Raporu*. Çanakkale.
- Demir, H., Savran, S., Otay, E. N. 2000. “Bandırma Alternatif Kıyı Dolgu Projesi Fizibilite Çalışması”. III. Ulusal Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, 1-15, Çanakkale.
- Doğan, E., Erginöz, M. A. 1997. *Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılaşması*. Arion Yayınevi, s. 9-77, İstanbul.
- Keleş, R. 2002. *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi yayınları, 695 s., Ankara.
- Yılmaz, K. E. 2007. Samsun Kenti Kıyı Dolgu Alanının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi ve Öneriler. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara.